

Prof. Janez Juhant

Pokop po vojni pomorjenih žrtev

Logatec, na god sv. Tomaža 3. 7. 2020

Genocidna množičnost medvojnih in povojnih pomorov pri nas in po svetu je skušala prekriti resničnost enkratne in neponovljive smrti, ki jo umre vsakdo sam. Zločinski sistemi in njihovi izvajalci so naredili vse, da bi okoliščine nasilnih pobojev, vključno z žrtvami, obdržali anonimno. Brez imena naj bi bili tudi nalogodajalci in izvrševalci, smrti naj bi se dogajale na neznanih krajih, v sencah dreves in gluhih loz, kjer naj bi se potuhnili kletev in strel. Če človeku gledamo v obraz, se nam njegovo obličje zasmili. A vseeno je resnico težko dolgoročno prikrivati, še posebej, če je nečloveško kruta. Sicer so tudi pri nas kot po svetu imena izvajalcev znana, čeprav so dokumente večina uničili ali ukradli. Žrtve, še bolj pa rablje pa je teroristična krutost iztrgala iz njihove normalne osebne življenjske povezanosti v družinsko in narodno telo. Iz oseb je naredila pokorne stroje, iz družin in skupnosti poslušna orodja, iz naroda brezimno ljudstvo, ki naj kima tiranom. Ker so namesto Boga zavladali maliki, »se je to izkazalo kot da bi hlad, ki se ne bo nikoli ogrel obiskal človeško hišo«. Kako silovito se je ta sibirski piš zajedel v človeške duše in ohladil medsebojne človeške vezi, šele polagoma dojemamo zdaj v svobodni državi. Ustrahovanje in prisila k nečloveškim dejanjem laži, zatiranja in izkoriščanja so pustili trajne posledice v osebah in narodu. Celo za sto metrsko pregrado zasuta gola trupla v Hudi Jami so le za hip predramila človeška srca, a so spet otopela v svoji nečloveški brezbržnosti za usodo trpečega človeka. Kjer Bog ni več Bog, tam tudi človek ne more biti več človek, je zapisal Marjan Rožanc. Mozaik resnice o pobitih pa se kljub temu v svojih žrtev in krvnikov le polagoma a vztrajno sestavlja. Kolikor bolj spet postajamo ljudje, t. j. osebna in odgovorna bitja, toliko bolj nas ta celovita resnica osvaja in osvobaja. Zato imajo žalne slovesnosti narodno-očiščevalni pomen. Nekdanji anonimni ljudje, zgolj številke, ki so pripadali osovraženemu razredu, rasi ali narodu, spet vstopajo v človeški svet. Z njimi vstopamo vanj tudi mi vsi, vključno s tistimi, ki so ukazali ali izvrševali pomore. Iz herojev, komisarjev, sekretarjev, razrednih sovražnikov, kulakov in verskih blaznežev postajamo ljudje. Pri nas so bili oboji, krvniki in žrtve, v glavnem katoličani, med žrtvami pa še najbolj kmetje, podjetniki, samostojne osebe s srcem za dom in rod. Rablji so ubili v sebi svoje božje in človeško dostojanstvo in potem je bila odprta široka pot, ki vodi v pogubljenje; ne le pogubo drugih, pač pa tudi v pogubljenje njih samih. Kdo more opisati smrtne stiske pobitih, ki so jih ti zmogli preliti v molitev, medtem ko so rablji, kot je zapisal duhovnik, poznali le kletev, ki pa se je morda po neprespanih nočeh le spremenila v molitev? Oboji pa so svoje skrite bolečine naložili potomcem. Kako peklensko se je razraslo opustošenje človeških duš, razsejalo sovraštvo in kako zelo je pordečila kri ne le deželo pač pa duševnost, ni treba spraševati psihologov in psihiatrov, treba je pogledati v dušo Slovence in v dušo naroda, kot poje Kajuh v *Slutnji*, da »bomo uživali ob krvi nedolžnih teles; o, ne ... o, ne ... Kako sram me je ...« A se včasih zdi, da nekaterih sploh ni sram. Težko in počasi prihajamo spet do dostojnih meril človeškega občevanja in sobivanja. A zanje se je treba stalno in pogumno prizadevati, zastaviti za njih svoja življenja, kot so to storili naši predniki, profesor Lambert Ehrlich in vsi drugi možje in žene, med njimi vsi Vi, ki Vam danes po 75 letih vračamo svoj človeški dolg, ki terja od nas, da vsakemu ob smrti zagotovimo, da je v miru položen v domačo zemljo. Ob slovesu verni ljudje molimo, obenem izlijemo svoje solze ob zemeljski ločitvi. Vse to so opravili za Vas že Vaši svojci,

matere, dekleta, žene in otroci, ki so sicer še upali na vrnitev, dokler to upanje ni ugasnilo v srcih in so se solze posušile na zgubanih obrazih. Koliko življenjskih hrepenenj in upanj je odšlo v prerano kruto gomilo? Koliko solz, bolečin in praznine je ostalo za tisoči pobitih in kričalo v nebo po odrešenju.

Blagor Vam, kadar Vas bodo zaradi mene zasramovali in preganjali ... veselite in radujte se, veliko je Vaše plačilo v nebesih. Tako so delali s preroki in pravičnimi. Takšen pogum zmorejo ljudje, prekaljeni v veri, utrjeni v pravičnosti, ki šibko človeško naravo odpirajo večnim razsežnostim. Med mučenci, ki so branili dom in rod, je gorela ta predanost, o čemer pričajo svete podobe, rožni venci na poti v mučilnico pod Macesnovo gorico in številnih drugih krajih naše okrvavljene domovine.

Duše pravičnih so v božji roki, je zapisal modrec. Za rajne, ki jih po 75 letih s sveto mašo in opraviлом za rajne pokopavamo velja to v dvojnem smislu. Pokojni mučenci so živeli iz vere, da so v božjih rokah. Molitev Angelovega češčenja in jagode rožnega venca so posvečale njihova življenja, da so bila v stalni božji navzočnosti. Danes težko razumemo to globoko predanost Bogu, ki pa je celotnemu njihovemu življenju dajala smer in cilj. Iz te življenjske globine je rasla tudi dokončna predanost Bogu, popolno pričevanje, ki je zadnja stopnja, ki so jo prešli ti trpini iz ljubezni do Boga in do svojega rodu in doma. Ne pozabimo tudi na potrpežljivo predanost njihovih deklet, žena in mater, ki so v tihoto izbe in gluhost loze ihtele, da jim je vsak dan zorel za nebo: Duše pravičnih so v Božji roki.

Za svoja človeška dejanja običajno razumni ljudje prevzemamo odgovornost, ker se zavedamo posledic neodgovornosti. Pomislimo na usodni čas prve in druge svetovne vojne, ko so politiki lahkomišelnost pahnili narode v strahotno morijo; tudi Jugoslavijo z nepremišljenim ravnanjem »bolje rat nego pakt«, ki je izzvalo Hitlerja in druge krvnike. Kako usodno je ta neodgovornost zadela Slovence: Po prvi svetovni vojni smo izgubili Primorsko, Koroško, pred sto leti s požigom simbolni Narodni dom v Trstu. V drugi se je nečloveškemu ravnanju tujcev pridružil še rojak, ki je v stiski uničeval brata ter po vojni zakrivil tolike smrti, begunstva in pohabljanje človeških duš.

V teh stiskah so številni in tudi Vi, ki Vas danes pokopavamo, ostali zvesti, odgovorni za dom in rod. Odgovornost za Vas pa prevzemamo zdaj tudi mi. Ta odgovornost do Vas in vseh drugih žrtev je zaveza, da ostajamo tudi danes mi zvesti Vam, Bogu, domu in rodu. Zavezuje nas k resnici, pravičnosti ter zvestobi narodu in Cerkvi. Oni so v miru, nam je to javno slovo od Vas znak zvestobe pravičnosti in odgovornosti za narod, Cerkev in državo. Kristjani smo v teh razmerah poklicani, da bi v smislu Blagrov tudi danes dosledno zastavili vse svoje moči za odgovorno osebno in družbeno ravnanje. Le tako bomo zvesto kot Vi, naši pričevalci, vsak dan izpovedovali, da so duše pravičnih vedno Božjih rokah. Kakor Vi se zavezujemo tudi mi prihodnjim rodovom obraniti dom in rod ter očiščeno osebno in narodno zavest ter prispevati k demokratizaciji domovine. Predvsem izpovedujemo, da tudi mi verujemo besedam blagrov in delujemo za uresničevanje Božje pravičnosti na zemlji, in za njeno dokončno uresničitev pri Bogu, kar ste dosegli Vi, spoštovani bratje, ki Vas izročamo domači zemlji, verujoč, da so Vaše duše že davno pri Bogu.